

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ НАСТУПНОСТІ В ПРОЦЕСІ ВИХОВАННЯ НАПОЛЕГЛИВОСТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ ТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ХОРТИНГУ

Едуард Єрмоєнко

Київ

У статті описуються: фізичні вправи із різним дозуванням та помірними, зрозумілими дисциплінарними вимогами; рухливі ігри, рухливі ігри спортивного характеру, рекомендовані ігри для хортингу тощо; спеціальні фізичні вправи; страховки для дітей; педагогічний контроль під час виконання дітьми фізичних вправ.

Ключові слова: виховання, наполегливість, дошкільники, молодші школярі, український національний вид спорту «Хортинг», рухливі ігри, фізичні вправи, педагогічний контроль.

Для реалізації проблеми наступності у процесі виховання наполегливості у старших дошкільників (5-6 років) та молодших школярів (6-7 років) у процесі занять українським національним видом спорту «Хортинг» потрібно застосовувати різноманітні фізичні вправи зміцнювального, оздоровчо-спортивного та прикладного напрямку (відповідно до віку). Але, одних фізичних вправ не достатньо, щоб виховати наполегливість у дітей 5-7 років. Науковцями та практиками (І. Бех, Л. Виготський, А. Висоцький, Л. Волков, З. Діхтяренко, Є. Ільїн, П. Рудик, В. Селиванов та ін.) доведено, що наполегливість відноситься до основних вольових якостей, на яку необхідно систематично звертати увагу педагогу під час планомірного виховання кожної дитини. А 5-7 років – це є сензитивний період для систематичних занять спортом (українським національним видом спорту «Хортинг»), який загартовує особистість фізично та психічно.

Наполегливість у дитини 5-7 років пов'язана з умінням здійснювати свої прагнення і бажання, йти до кінцевої мети, тобто з одним з найважливіших видів внутрішніх мотивів. Таким чином, «наполегливість – необхідна риса характеру дитини, що виражається у здатності завершувати розпочату справу і досягати поставленої мети в процесі напруженої і тривалої діяльності» [8, 127]. Для цього існує певний перелік фізичних вправ, ігрових естафет та спеціальних зміцнювальних вправ хортингу, що сприяють успішному вихованню наполегливості. У розробці проблеми наполегливості та її виховання значну роль відіграли роботи І. Беха, Л. Виготського, А. Висоцького, З. Діхтяренко, В. Іваннікова, В. Івашковського, Є. Ільїна, М. Зубалія, С. Жеваги, К. Корнілова, О. Остапенка, С. Рівеса, П. Розмислова, П. Рудика та ін. Але у науково-методичній літературі рекомендації фахівців щодо виховання наполегливості (М. Брихцин, П. Рудик, В. Селіванов, Т. Шульга), нажаль, тільки стосуються спортивної діяльності, і, як правило, не враховуються вікові аспекти, які б містили б у собі цілісну методiku виховання наполегливості у дітей 6-7 років. Незважаючи на проведені дослідження у цій сфері залишається багато невирішених проблем. Зокрема, немає єдиної думки стосовно психологічної структури наполегливості та її спонукального механізму, а також певних обґрунтованих засобів виховання наполегливості у дітей молодшого шкільного віку (6-7 років). У результаті недостатньої розробленості даної проблеми наявні в психолого-педагогічній та методичній літературі

рекомендації фахівців (В. Вілюнас, Г. Гагаєва, М. Озолін, В. Платонов, А. Романов, Р. Шайхтдінов, Є. Щербаков та ін.) щодо виховання наполегливості не охоплюють вікових аспектів дітей старшого дошкільного віку (5 років) та дітей початкової школи (6-7 років). Усе це вказує на актуальність обраної теми і свідчить про необхідність проведення спеціальних досліджень у даному напрямку [1; 4].

Мета статті – перелічити та описати: фізичні вправи, рухливі ігри, ігри спортивного характеру, рекомендовані ігри для хортингу, що сприяють вихованню наполегливості у дітей 5-7 років; педагогічний контроль під час виконання дітьми фізичних вправ.

Для досягнення поставленої мети визначаємо *завдання дослідження*:

1. Навчати вихованців хортингу уважно слухати тренера.
2. Формувати в дітей 5-7 років уміння задавати запитання по суті.
3. Навчати дітей правильно і наполегливо виконувати фізичні вправи з хортингу та рухові тести.
4. Формувати в старших дошкільників і молодших школярів навички до самовиховання як вищої форми розвитку особистості.
5. Розвивати у вихованців хортингу логічне мислення.

Наполегливість – вольова якість, що виражається у здатності учня завершувати розпочату справу і досягати поставленої мети в процесі діяльності. Ненаполегливі діти 5-7 років або взагалі ставлять важкодосяжні чи далекі цілі, або ставлять, але не керуються ними у своїй поведінці. Таким чином, наполегливість у дітей цього віку визначається як систематичний прояв сили волі з реалізації довготривалої мотиваційної установки, як прагнення дитини досягти віддаленої за часом мети, незважаючи на виникаючі перешкоди і труднощі, але під контролем педагога (тренера з хортингу) [9].

Для виховання наполегливості у дітей 5-7 років засобами хортингу рекомендується надавати фізичні вправи із різним дозуванням і водночас використовувати помірні та зрозумілі дисциплінарні вимоги, які супроводжуватимуть комплекси вправ, заповнюватимуть паузи між вправами:

I. *Стройові та порядкові вправи*: дисциплінарні навички, шиккування в шеренгу, застосування принципів етикету хортингу, загальне поняття про стрій та команди, повороти на місці та в русі, розмикання та змикання строю, зміни напрямку руху, зупинка під час руху.

II. *Вправи, для підвищення функціонального стану тактильного аналізатора*:

1) В.П. – руки в сторони, пальці сильно розімкнені.

1 – 5 – почерговий рух пальцями правої руки;

6 – 10 – те ж лівою рукою.

2) В.П. – основна стійка.

1 – руки в сторони;

2 – руки вперед, пальці розвести;

3 – 7 – почерговий рух пальцями рук;

8 – В.П.

3) В.П. – руки вперед.

1 – 8 – швидке потирання долонь одна об іншу.

4) В.П. – руки перед грудьми, пальці розімкнені.

1 – вказівний палець правої руки доторкається до великого пальця;

2 – середній палець доторкається до великого пальця;

3 – 4 – безіменний палець доторкається до мізинця;

5 – 8 – те ж саме, але в зворотній послідовності (мізинець доторкається до великого пальця, безіменний доторкається до великого пальця тощо);

9 – 16 – те ж саме лівою рукою.

5) В.П. – те ж саме, але пальці не тільки доторкаються, але і виконують легке потирання один до одного.

б) те ж саме, але вправа виконується двома руками одночасно.

7) В.П. – руки перед грудьми, долоні одна напроти іншої. Почерговий дотик правої руки, лівої долоні, в одній та іншій послідовності (великий, вказівний, середній, безіменний і мізинець – одна послідовність; мізинець, безіменний, середній, вказівний і великий пальці – інша послідовність). Потім – те ж саме лівою рукою.

8) В.П. – руки перед грудьми, долоні напроти одна одної.

1 – 5 – почергове зіткнення пальців однієї та іншої руки (великий палець правої руки з великим пальцем лівої руки, вказівний правої з вказівним лівої тощо). Після зіткнення пальці не розводити. Можна супроводжувати речитативом: «пальчик до пальчика тук, тук, тук».

III. *Допоміжні гімнастичні вправи:* натягування ніг до самих кінчиків пальців стоп, зворотне виведення їх у положення на п'яти; «Сонечко» (підготовчий рух до шпагату); «Кільце», «Кошик» (вправи на гнучкість); «Гойдалка» (вправа на розвиток підйому ступні); «Веселі жабенята» (легкі підстрибування у присіді).

IV. *Загальнорозвивальні вправи гімнастичного типу:* вправи без предметів і з предметами на місці та в русі; вправи з легким опором; ігрові вправи з партнером.

V. *Комплекси гімнастичної зарядки та розминки:* вправи на гімнастичній стінці, лаві, вис на жердині, на різних додаткових пристосуваннях; стрибкові вправи.

VI. *Вправи на розтягування ніг:*

1) поставивши ноги в максимально широку позицію (стопи перпендикулярні лінії плечей) діти здійснюють 3-тактові присідання: рух вниз; пауза до 5 с.; рух вгору. У міру розвитку сухожиль і суглобів ноги розставляються все ширше;

2) зігнувши коліна, розставлених ніг на ширину плечей, починаємо зводити коліна разом, а потім розводити їх до межі в сторону. Якщо виконання цього розтягування з якихось причин поки не дається дітям, то вони сміливо можуть допомагати собі руками, поклавши їх на коліна або стегна;

3) зімкнемо ступні разом, зігнемо коліна і почнемо рухати ними з боку в бік. Але пам'ятайте, що виконуючи це розтягування, діти не виконують присідання, а тому тримають таз на одній постійній висоті, необхідній для повноцінного зміцнювального тренінгу;

4) зігнувши праву ногу в коліні, намагатися дотягнутися нею (спина і плечі прямі) до обличчя. Досягнувши найвищої точки підйому, допомагаючи собі руками, рухати ногу спершу в одну – як би відкриваючи тіло для удару, а слідом і в інший бік – як би роблячи блок. Змінити положення ніг;

5) ставши на носки, але, не змінюючи їх первинного положення на підлозі, здійснювати обертальні рухи тілом, немов танцюючи танець. Єдина відмінність від танцю – ноги і спина залишаються прямими;

6) сидячи на полу, взятися за стопу робочої ноги обома руками і скласти її так, згинаючи в коліні, щоб вона спершу торкнулася живота, потім – грудей, а після, поперемінно – підборіддя і чола;

7) робити те ж саме, але на цей раз, стоячи на трохи зігнутій нозі, не згинаючи при цьому спини;

8) махи прямими ногами в різні сторони і вперед. Цю вправу можна виконувати як у динамічному, так і в статичному форматі;

9) шпагати, що діляться на поперечні (при його виконанні ноги слід розводити в сторони), поздовжні (ноги по черзі розводяться вперед і назад), вертикальні (шпагати, виконувані в положенні стоячи з опорою).

Не менш важливе значення для виховання наполегливості у дітей 5-7 років засобами хортингу займають рухливі ігри. Вони досить важливі для всебічного розвитку дітей 5-6 років. Цінність їх не лише в тому, що вони розвивають рухи дітей, а й у тому, що спонукають дошкільників, які починають займатись хортингом, бути активними, діяльними, міркувати, досягати успіху. Рухливі ігри мають багато переваг перед гімнастичними вправами і незамінні для рухового розвитку дитини. Завдяки цим іграм увесь організм дитини втягується в роботу, в нього стає глибшим дихання, зміцнюється нервова система, виховуються такі риси характеру як дисциплінованість, стриманість, починають формуватися вольові якості [5, 138-139]. В іграх середньої рухливості беруть участь всі діти, але характер рухів спокійний: метання, ходьба, переступання через предмети («Зозуля», «Море хвилюється»). До цих ігор належать всі хороводні ігри. В іграх загальнорозвивального характеру використовуються різні предмети: «Кільцекид», «Школа м'яча» тощо. Ігри несюжетного характеру – це вправи, в основу яких покладено дії з предметами: «Добіжи до прапорця», «Пролізь в обруч». В основу ігор фізкультурно-розважального характеру («Хитра лисиця», «Горобчики і кіт» тощо) покладено чітке дотримання правил, масовість героїв і глядачів. До рухливих ігор спортивного характеру належать городки,

волейбол, баскетбол (малим м'ячем), футбол. Використовуються в роботі з дітьми старшого дошкільного віку ігри-естафети: «Передай тенісний м'яч», «Зав'яжи вузлик», «Добіжи і доторкнися». До ігор-атракціонів належать ігри естафетного характеру з елементами змагань (стрибки на одній нозі – другу тримає товариш; закидання м'яча в рухому ціль; перетягування малої линви, ходьба довгими кроками тощо) – «Двобій півнів», «Пес». Їх доречно використовувати на заняттях з хортингу та спортивних святах із участю батьків і глядачів [9, 25]. Ігри для хортингу із спеціально-прикладним характером та з техніко-тактичним ухилом («Чехарда», «Двобій півнів», «Вершники», «Перекиди у парах», «Штовхання на одній нозі» тощо з елементами підсічок, зачепів, підхватів); естафети з елементами боротьби і для розвинення фізичних якостей – у цьому віці тільки на рівні ознайомлення.

Варіативність ігор: змінювати варіанти проведення гри можна і за допомогою використання наголовників; різних способів розподілення ролей: за допомогою лічилок; жеребкування; «стрілочки»; різноманітного обладнання: м'ячів різних розмірів, обручів, кеглів, кубиків, шишок, сніжок, мішечків тощо [7].

Рухові навички у метанні в ціль удосконалюються в іграх («Мисливці і зайці», «Влучити в обруч» тощо), але конкретизуються у вигляді різних зрозумілих і цікавих завдань [6, 114].

Дозування і загальна тривалість рухливої гри вихованців хортингу цієї групи 8-10 хв., кількість повторень 3-5 разів. У групі використовуються складні рухи і правила. У цьому віці велике значення мають ігри із застосуванням різноманітних предметів (м'ячів, обручів, скакалок). Важливий момент у керівництві грою – дозування рухів, особливо в іграх із бігом, лазінням, стрибками. Загальна тривалість рухливої гри з бігом 10-12 хв. Фахівці у методичній літературі рекомендують в іграх безперервний біг або підстрибування дозувати через 25-30 с [6].

Рухливі ігри ускладнюються з метою: забезпечення стійкого інтересу у дітей до занять хортингом; спонукання дітей до удосконалення рухових вмінь і навичок, збагачення власного рухового досвіду; вирішення багатопланових розвивальних та виховних завдань; подальшого планування роботи [9].

На кожному тренуванні вихованці хортингу виконують під керівництвом тренера: *спеціальні фізичні вправи* (різновиди бігу; стрибків; вправи на: втрату рівноваги; дотик ніг руками; доторкання та підсічки ніг ногами; виштовхування за межі хорту; відрив партнера від опори. Гра в регбі за встановленими правилами з набивним м'ячем); *вправи для м'язів плечового поясу* (1. В.П. стоячи, ноги на ширині плечей, злегка зігнуті руки тримають набивний м'яч (м'яч знаходиться на рівні грудей). Прогинаючись назад, ривком підкинути м'яч вгору-вперед, спіймати і покласти. 2. Упор лежачи. 3. Згинання та розгинання рук з положення в упорі лежачи на долонях); *вправи для зміцнення пальців* (підготовка рук для захватних дій), які наділені великою кількістю рецепторів, що посиляють імпульси в центральну нервову систему. Натискувати слід від пальця до кінчика, включаючи подушечку (3-4 прийоми). Натискати палець потрібно поперемінно на тильну, а потім і на сторони пальців по черзі (тривалість натискання – 3 с., сила – середня). Можна виконувати такі натискання, одночасно промовляючи дитячий вірш:

Пальчик-пальчик, де ти був?

З цим братиком в ліс ходив,

З цим братиком борщ варив,

З цим братиком кашу їв,

З цим братиком пісні співав.

Цей пальчик в ліс ходив,

Цей пальчик гриб знайшов,

Цей пальчик чистив грибок,

Цей пальчик смажив його,

Цей пальчик сам його і з'їв,

Тому і потовщав (великий палець долоні)

(перехід на стискання кулаків) та *продовження вірша:*

Коли ми почали хортинг вивчати,

То навчились міцно кулачки тримати! (10 с.),

(діти тримають стиснуті кулаки). Вірш промовляють із рухами 5 разів.

У дітей із 5 років найбільш інтенсивно вдосконалюються навички точних рухів. Цьому сприяють такі вправи, як метання в ціль, вправи з малими м'ячами (удари в підлогу, удари в стіну, підкидання і ловіння м'яча з різними рухами), різноманітні складні маніпуляції з іншими дрібними предметами — палицями, обручами, кубиками тощо. Ці вправи в подальшому сприяють кращому оволодінню технікою хортингу. На кожному занятті з хортингу вихованці 5-7 років повторюють вивчені та вивчають нові рухи, закріплюють їх у різних простих комбінаціях, спеціальних вправах та іграх хортингу, легких навчальних двобоях, переважно – без ударів із боротьбою [6, 116-123].

Всі чотири види *самостраховки* на початковому етапі вивчення для дітей 5-7 років виконуються не груповим, а індивідуальним методом при посиленому контролі з боку педагога. Потім при отриманні дітьми правильної навички можна перейти на груповий метод невеликими групами по 2-3, 3-4 особи.

1. Вид. Падіння на спину зігнувши ноги, страховка двома долонями рук. Страховка при падінні на спину для дітей 5-7 років виконується при повному присіді. Діти спочатку присідають, потім падають назад м'яким перекатом, руки при цьому необхідно тримати під кутом 45° до тулуба.

2. Вид. Падіння на бік зігнувши одну ногу, страховка однією долонею руки (лівої, правої). Страховка при падінні на бік для дітей 5-7 років виконується витягуванням ноги вперед одночасно з присідом на опорній нозі і подальшим поваленням на бік з легким ударом долонею об м'яке покриття або гімнастичний мат. Руку, що страхує, тримати під кутом 45° або ближче до тулуба.

3. Вид. Страховка в перекиді вперед, страховка двома долонями рук. Ця страховка для дітей 5-7 років виконується з повного присіду. Спочатку виконується нахил вперед у присіді, підтягування підборіддя до грудей, упор обома руками у мат, перекид вперед з одночасним ударом обома долонями об хорт. Якщо дитина не може виконати перекид, то спочатку необхідно

її навчити перекидатися, а потім пояснювати принцип страховки з ударом руками по хорту. Руки при ударі необхідно тримати під кутом 45° (або менше) до тулуба.

4. Вид. Падіння на зігнуті руки із фронтальної стійки. Ця страховка для дітей 5-7 років виконується тільки з падінням вперед зі стійки на колінах, а також на м'якому покритті не менше 6-7 см завтовшки. Якщо застосовуються гімнастичні мати 5 см, то для початкових спроб кладуться два мати одночасно один на другий. Така дія виконується ударом долонь зігнутих у ліктях рук об хорт при невеличкому прогині хребта назад, але підборіддя тримається біля грудей [6].

На виховання наполегливості у дітей 5-7 років впливають фізична підготовленість та конституція тіла, що дозволяє переносити помірні фізичні навантаження для виявлення міри вихованості вольової якості. Для аналізу цього питання слід періодично вимірювати функціональний стан організму дітей та динаміку його змін: ЧСС спокою, сидячи (уд/хв.); ЧСС спокою, стоячи (уд/хв.); різницю між показниками ЧСС стоячи і сидячи (уд/хв.); артеріальний тиск (АТ) (мм/рт.ст.) у стані покою (Мах мм/рт.ст.), (Мін мм/рт.ст.); ЧСС після присідань на обох ногах, руки за голову за 1 хв. та артеріальний тиск (АТ) (мм/рт.ст.) (Мах АТ, мм/рт.ст.), (Мін мм/рт.ст.); довжину затримки дихання після вдиху, с.; довжину затримки дихання після видиху, с.; визначати індекс гіпоксії = (ЧСС спокою стоячи): (затримку дихання після видиху). Також слід розраховувати тренувальні функціональні можливості дитячого організму 5-7 років за такими формулами: максимальна ЧСС = $220 - \text{вік}$; оздоровчо-тренувальна ЧСС = максимальна ЧСС – ЧСС спокою; границя оздоровчо-тренувальної ЧСС = (оздоровчо-тренувальна ЧСС $\times 0,6$) + ЧСС спокою; границя лікувально-тренувальної ЧСС = (оздоровчо-тренувальна $\times 0,5$) + ЧСС спокою; максимальна границя тренувальної ЧСС = (оздоровчо-тренувальна $\times 0,85$) + ЧСС спокою; цільовий рівень ЧСС знаходиться в межах оздоровчо-тренувальної і максимально-тренувальної границь ЧСС та залежить від фізичного стану вихованця, розділу хортингу та направленості тренування, спрямованості фізичних навантажень, мети тренування [7].

Отже, на основі вище описаного можна зробити *висновки*:

1. Визначено основні завдання для виховання наполегливості у дітей 5-7 років, що розглядається як цілеспрямований процес формування у дитини здатності досягати поставленої мети, долаючи при цьому різні перепони, які з'являються на шляху до досягнення бажаного кінцевого результату.

2. Хортинг - ефективна складова частина навчально-виховного процесу, спрямована на задоволення запитів, інтересів старших дошкільнят 5 років та молодших школярів 6-7 років через виховний вплив педагога (тренера).

3. На основі досліджень А. Висоцького, Є. Ільїна З. Діхтяренко та ін., встановлено, що підібрані: рухливі ігри, ігри спортивного характеру, рекомендовані ігри для хортингу тощо із різним дозуванням, помірними та зрозумілими дисциплінарними вимогами, паузи сприяють вихованню наполегливості у дітей 5-7 років і мають такі ознаки: інтенсивність (низька, середня, велика); вікова категорія (молодші школярі 5-7 років); стать (хлопчики та дівчатка); переважаючий прояв вольової якості (одна або декілька вольових якостей: наполегливість, цілеспрямованість, ініціативність, дисциплінованість, самостійність, рішучість, витримка, організованість, діловитість, сміливість, мужність тощо, які формуються у процесі занять з хортингу). Фізичні вправи, спеціальні фізичні вправи поділені на групи: вправи, які сприяють розвитку фізичних якостей (швидкість, витривалість, гнучкість, сила, спритність, швидкісно-силові якості); вправи з елементами стройових вправ; вправи з елементами загальнорозвивальних вправ; вправи з елементами прикладних

вправ хортингу; вправи з елементами рівноваги; вправи з елементами акробатики; вправи з елементами боротьби.

Перспективи подальшого дослідження. Доцільно повторно перевірити ефективність фізичних вправ хортингу, ігри для хортингу для зацікавленості дітей 5-7 років на заняттях і встановити зв'язок, якщо він буде, між навантаженням і рівнем вихованості наполегливості.

Література:

1. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / Наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. – 3-є вид., випр. – К. : Світич, 2009. – 430 с.

2. Бех І. І. Психологічний супровід особистісно орієнтованого виховання / І. І. Бех // Початкова школа. – 2003. – № 3. – С. 1–6.

3. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей у дошкільних навчальних закладах: навчально-методичний посібник / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко. – Тернопіль : Мандрівець, 2008. – 128 с.

4. Денисенко Н. Ф. Витоки здоров'я дитини: навчально-методичний посібник / Н. Ф. Денисенко, Л. В. Лиходід, С. В. Лупінович, А. Ф. Михайличенко. – Тернопіль : Мандрівець, 2010. – 160 с.

5. Діхтяренко З. М. Формування наполегливості молодших школярів засобами фізичної культури / З. М. Діхтяренко // Вісник Житомирського педагогічного університету імені Івана Франка. – Житомир : ред.-вид. відділ ЖДПУ імені Івана Франка, 2003. – Вип. 13. – С. 138-140.

6. Єрмоєнко Е. А. Тренування в хортингу: навчально-методичний посібник / Е. А. Єрмоєнко. – К. : Паливода, 2009. – 227 с.

7. Основи здоров'я і фізична культура: програми для середньої загальноосвітньої школи. 1–2 класи / М. Д. Зубалій, А. Ф. Борисенко, О. І. Остапенко, В. В. Столітенко, С. І. Жевага, Л. І. Іванова, Є. В. Столітенко – К. : Початкова школа, 2001. – С. 76–89.

8. Психологія: підручник / за ред. Ю. Л. Трофімова. – К. : Либідь, 2000. – 134 с.

9. Семигал О. М. Хортинг в системі виховання фізичної активності дітей: навчально-методичний посібник для тренерів і спортсменів. / О. М. Семигал – Полтава : Знання, 2010. – С. 24–27.

В статтє описуваються: фізические упражненія с различным дозированием и умеренными, понятными дисциплинарными требованиями; подвижные игры, подвижные игры спортивного характера, рекомендуемые игры для хортинга и т. п., специальные физические упражнения; страховки для детей; педагогический контроль при выполнении детьми физических упражнений.

Ключевые слова: воспитание, настойчивость, дошкольники, младшие школьники, украинский национальный вид спорта «Хортинг», подвижные игры, физические упражнения, педагогический контроль.

This article contains a description of physical exercises with various difficulty levels as well as moderate and easily understandable disciplinary requirements. It also describes active games, sports games and recommended games for Horting etc., special physical exercises, safety measures for children, teacher's control measures in process of children training.

Key words: education, persistence, preschool children, junior school pupils, Ukrainian national sport «Horting», active games, physical exercises, teacher's control.